

“Ze bepaalden ooit hoe de toekomst eruit zou zien waarin we nu leven. Hoe kijken ze erop terug? Wat overheerst, de trots, de schaamte of de twijfel? We kijken mee terug over de schouder van een generatie”

HET OPROER KRAAIT DOOR

Baas in eigen buik en ban de bom! Elk bezit is diefstal en ‘kritiese soosjaale aksie’! In velen van ons school ooit, min of meer, een actievoerder. Maar idealen verwateren en de strijdlust neemt af. Of: wel zo prettig als een ander het voortouw neemt. Deze activisten zijn altijd blijven strijden.

TEKST EN PRODUCTIE: IRIS HANNEMA. MET DANK AAN: MARINA BADOUX.
BEELD: HOLLANDSE HOOGTE

**‘Ik had alles
gegeven, was dood-
en doodmoe’**

Conny Braam (1948), schrijfster van romans, was van 1970 tot 1994 anti-apartheidsactiviste in de strijd van het Afrikaans Nationaal Congres, de partij van Nelson Mandela. In 1971 was zij een van de oprichters van de Anti-Apartheidsbeweging Nederland. De groep informeerde over de daden van het racistische regime. Dit jaar ontving zij voor haar rol in de apartheidsstrijd een Zuid-Afrikaanse onderscheiding.

Conny Braam, anti-apartheidsactiviste

“De foto is gemaakt in Paradiso. Het zal 1994 geweest zijn, niet lang na de eerste vrije verkiezingen in Zuid-Afrika. We moesten een beslissing nemen, de strijd was voorbij, de anti-apartheidsbeweging werd opgeheven. Dat betekende voor mij het eind van 25 jaar lang betrokkenheid bij het ANC en bij het ondergrondse verzet in Zuid-Afrika. We besloten het te beëindigen met een feest in Paradiso. Ik sta hier als voorzitter die afscheid neemt, naast mij staat de persman van de Anti-Apartheidsbeweging. We hadden gewonnen, dat was de sfeer. Het eind van een zware periode, ik zie nu hoe mager

ik was. Ik had alles gegeven, was dood- en doodmoe, de strijd was over. Hierna had ik een moeilijke periode. Maar dat strijdbare heb ik nooit verloren. Het was een geweldige ervaring om met zoveel mensen zij aan zij te staan en zo’n machtige vijand op de knieën te krijgen. Wij waren in Nederland een onderdeel van een wereldwijde anti-apartheidsbeweging, miljoenen mensen waren erbij betrokken. Ik ben nu al lang schrijfster, maar voor veel mensen zal ik altijd de voorzitter van de Anti-Apartheidsbeweging blijven. Tien jaar geleden had ik daar genoeg van, maar nu Mandela ziek is, begint alles weer te leven. Die man was een deel van

mijn leven. Afgelopen mei kreeg ik in Zuid-Afrika een prijs voor mijn werk. Een paar jaar geleden zou ik het niet eens geaccepteerd hebben, ik hield me liever bezig met mijn activiteiten van na de anti-apartheidsstrijd, maar nu vond ik het fantastisch! Die periode is een hele tijd uit mijn geheugen geweest. Alsof ik was vergeten hoe zwaar en intensief het was. Maar dankzij die strijd heb ik een bijzonder leven gehad. En een verbondenheid ervaren, die ik daarna nooit meer heb gevoeld. Ik vind het nu heerlijk om in mijn eentje te zitten schrijven, dat politiek engagement zit nu in mijn boeken.”
www.connybraam.nl ▶

Mient Jan Faber (1940), wiskundige en vredesactivist, komt uit een gereformeerd gezin. Hij studeerde wis- en natuurkunde aan de VU in Amsterdam. Van 1974 tot 2003 was hij als secretaris van het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV) hét gezicht van de anti-kernwapenbeweging. Het IKV groeide uit tot het centrum van de nieuwe nationale en internationale vredesbeweging. Later, als bijzonder hoogleraar Human Security in War Situations, bleef hij reizen naar oorlogsgebieden.

Mient Jan Faber, vredesbewegingactivist
 “Nieuwersluis, volgens de foto 15 mei 1982, was een militair strafkamp waar onder anderen totaalweigeraars zaten, jongens die ook vervangende dienst weigerden. Als algemeen secretaris van het IKV hou ik een toespraak net buiten de poort. De hokjesgeest werd door mijn generatie aan de dijk gezet. De wereld veranderde razendsnel, alles werd bespreekbaar, een heerlijke tijd. Op de universiteit stortte ik mij op abstracte wiskunde, in mijn vrije tijd deed ik nogal wat activiteiten voor de derde wereld. Een functie bij het IKV was niet gepland. Wil je niet een jaartje bij het IKV werken? Ik dacht: ach, een sabbatical van een jaar en dan terug naar de abstracte wiskunde. Het is 23 jaar geworden. We organiseerden demonstraties tegen kernwapens en ik reisde veel naar Oost-Europa om dissidenten te ontmoeten. De vredesbeweging ging wereldwijd en toen de media merkten dat ik redelijk gebekt was, maakte ik naam. Plotse-

‘Mensen die mij kennen, weten dat ik geen pacifist ben’

ling, in 2003, werd ik eruit gezet. Ik kwam terug uit Irak en vond een e-mail met wijzigingen in de IKV-organisatiestructuur, waarin mijn functie niet meer voorkwam. Ik was volslagen verrast, waarschijnlijk waren de pacifisten het niet eens met mijn ideeën over militair ingrijpen. Midden in een oorlog kom je met pacifisme niet verder. Mensen die mij kennen, weten dat ik geen pacifist ben. Srebrenica heb ik achteraf ervaren als een tragische mislukking. Als je een *safe area* instelt, moet je mensen beschermen. Het is van de gekke dat in Syrië 100.000 mensen gedood zijn en wij niks doen. Een vredesbeweging moet de bescherming van burgers in oorlogssituaties aan de orde stellen. In lezingen praat ik hierover, maar mijn invloed is minimaal. *C'est la vie*, ik ben nu 72 jaar, daar moet je niet moeilijk over doen. Achteraf had mijn vroegtijdig afscheid van het IKV wel iets aardigs. Beter op een hoogtepunt of – zo je wilt – dieptepunt, dan de vergetelheid in glijden.”

‘De vrouw is nog steeds the nigger of the world’

Hedy d’Ancona, feministe van het eerste uur
 “Deze foto is nog vóór mijn *Opzij*-tijd. Ik denk omstreeks ‘66 in het huis van Wim Hora, toen chef van de vrouwenpagina van *het Parool* waaraan o.a. Annie Schmidt, Mies Bouhuys, Hella Haasse, Harriët Freezer, Wina Born en Fiep Westendorp meewerkten. Destijds beroemde vrouwen, die de kiem legden voor mijn feminisme. Er is een boek over mij geschreven waarin staat dat ik mijn hele leven oproer heb gekraaid – dat is nog steeds zo. In 1968 resulteerde dat in de oprichting van de actiegroep Man-Vrouw-Maatschappij. We wilden niet alleen gelijkheid voor mannen en vrouwen, maar ook een vijfjarige werkdag voor iedereen. Om dat in verkiezingsprogramma’s te krijgen, werden we lid van politieke partijen. Gelijke rechten is aardig gelukt, de maatschappij veranderen niet. Mannen doen wel wat meer binnenshuis, maar de meeste vrouwen hebben deeltijdwerk. We hebben onderschat dat kinderen toch meer van de moeder zijn. De enige sector waar meer vrouwen werken is de rechterlijke macht. Maar het bedrijfsleven heeft een dergelijke flexibiliteit nooit opgebracht. De vrouwen hebben het te druk om daar actie voor te voeren. Ik vind het achterlijk als vrouwen geen optimaal gebruik maken van hun talenten. Solidariteit onder vrouwen zie ik wegebden in een wereld waarin wij natuurlijk niet te klagen hebben. Toch is de vrouw wereldwijd nog steeds *the nigger of the world*. Mijn solidari-

Hedy d’Ancona (1937), sociaal geograaf, politica, feministe en actievoerster. Begon haar loopbaan als cabaretière en tv-producer, was voortrekster van de tweede feministische golf in Nederland en mede-oprichtster van maandblad *Opzij*. Jarenlang zat ze voor de PvdA in de Eerste Kamer en het Europees Parlement, was minister voor Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en staatssecretaris voor Emancipatie.

teitsgevoel heb ik nog, ik zet me in voor de derde wereld, voor asielzoekers. Mijn leven is ook nu nog bespikkeld met acties. Bijvoorbeeld de actiegroep Een Ander Joods Geluid; belangrijk dat de Joodse mensen zelf zeggen dat het niet kan hoe de Palestijnen worden behandeld. En actiegroep Uit Vrije Wil; voor het recht dat oude mensen moeten hebben om een einde aan hun leven te maken als ze er echt geen zin meer in hebben. Ik heb een leuke oude dag, omdat ik gezond ben en mijn verstand op een rij heb. Als dat niet meer zo is, wil ik de keus hebben. Mensen zeggen: naarmate je ouder wordt, word je rechtser. Daar is bij mij geen sprake van! Als ik niet meer verontwaardigd ben, kan ik net zo goed ingekuild worden.” ▶

Connie van Nieuwkerk (1945), geboren op Curaçao, kwam op haar 18de naar Nederland om antropologie en sociologie te studeren. Eenmaal afgestudeerd, raakte ze betrokken bij de vrouwenbeweging. Legalisering van abortus en vrije keus aan de vrouw, had ze hoog in het vaandel. In 1970 sloot ze zich aan bij actiegroep Dolle Mina, die bekend werd om de slogan 'Baas in eigen buik'. Ze woont in Frankrijk.

Connie van Nieuwkerk, Dolle Mina

"Het was 1970, ik was net 25 en bevlogen voor de vrouwenzaak. Ik heb de onrechtvaardigheid in de wereld tegenover vrouwen altijd gevoeld. Vooral de manier waarop mannen op vrouwen neerkeken. Ik was er al mee bezig voordat de vrouwenbeweging opkwam. Dolle Mina was echt iets voor mij. Toen die foto genomen werd, was ik net afgestudeerd en had een baan. Het was 30 maart, koud, we gingen naar een congres van gynaecologen en stonden op station Utrecht. Ik was niet bang, was jong en naïef en dat deed je gewoon. Een van de vele acties, ik had geen idee dat dit belangrijk zou worden. Deze foto staat in alle lesboeken van de middelbare scholen. 'Baas in eigen buik' vond ik een goede slogan. Mijn vader had het met lippenstift op mijn buik geschreven, ik kon het in spiegelbeeld niet goed schrijven. Ik ben die hoogblonde Dolle Mina links. Eindelijk kon ik iets aan die onrechtvaardigheid jegens vrouwen doen. Als ik om me heen keek, zag

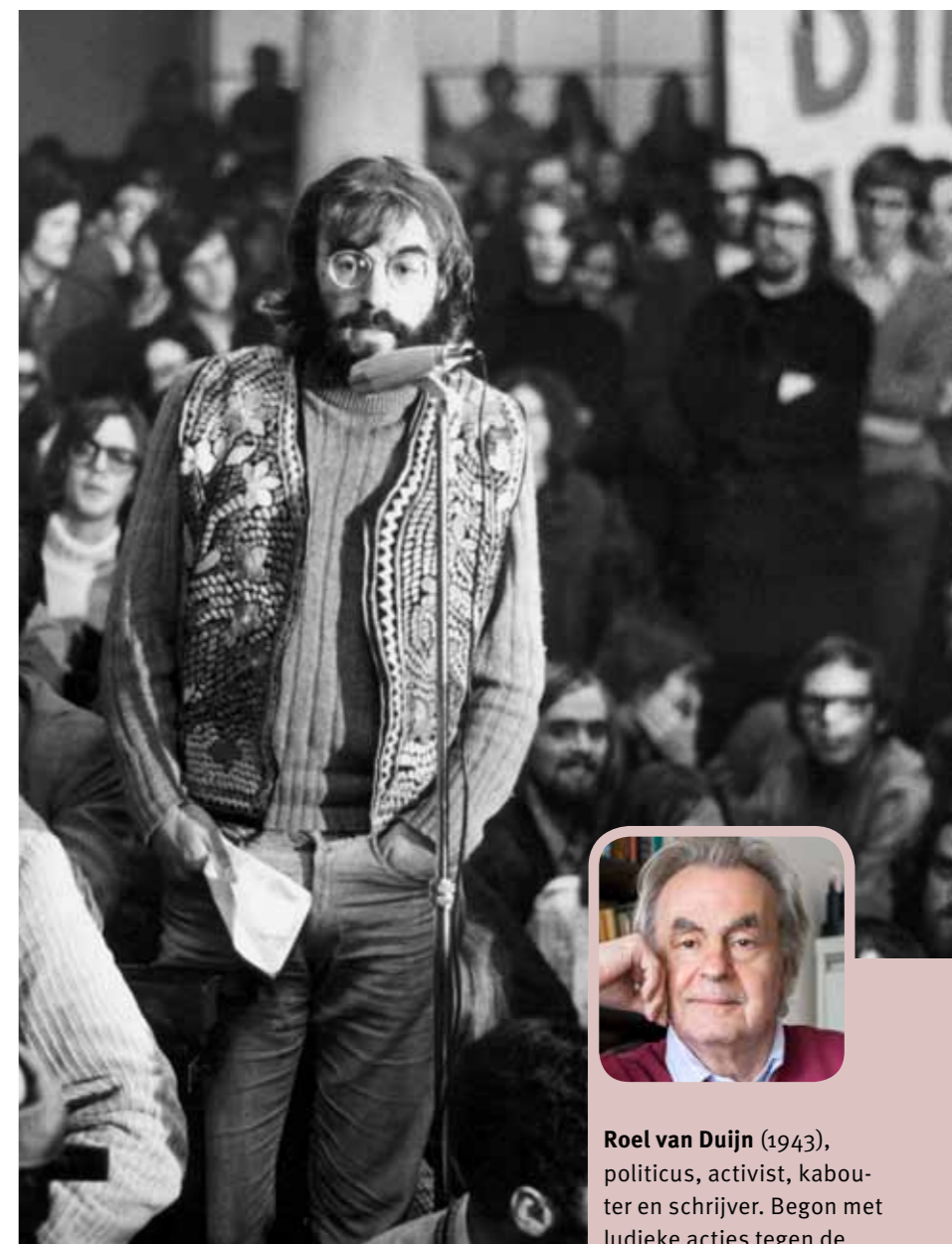
'Zelfs vrouwen keken neer op vrouwen'

ik dat er weinig vrouwen aan de macht waren, dat mannen alle beslissingen namen en vaak de verkeerde. Wat ik erg vond, was dat zelfs vrouwen op vrouwen neerkeken, dat zij ook liever met mannen omgingen. Ik niet, ik hield van vrouwen. Ik had ergens gelezen: vrouwen moeten krachtig worden zonder hun tederheid te verliezen. We wilden geen mannen zijn, maar sterke, capabele vrouwen, vrij in onze keuze. Van 1970 tot 1990 stond mijn hele leven in het teken van de vrouwenbeweging. Vrouwenhuizen opgericht, praatgroepen, landelijk steunpunt voor vrouwenhulpverlening. In 1990 was het voorbij, ik werd overspannen en ben een tijd doelloos geweest. Ecologie, aarde, leefgemeenschappen zijn thema's waar ik mij nu mee bezighoud. De bevlogenheid is er nog steeds. Ook mijn feministische ogen – eenmaal geopend – gaan nooit meer dicht. Ik zie nog steeds wat er in de wereld gebeurt, maar voer geen actie meer, dat mogen anderen doen. Mijn taak zit erop."

'Ik genoot van de creativiteit waarmee die acties gepaard gingen'

Roel van Duijn, politiek activist, oprichter Provo

"Najaar 1969, Universiteit van Amsterdam. Ik was net gemeenteraadslid van Provo. Het ging over de democratisering van de universiteit. We hadden bij Provo afgesproken dat elk van ons maar één jaar als gemeenteraadslid zou aanblijven, tegen het vastroesten. Dat zeg ik met schaamte, want ik ben het langst zittende gemeenteraadslid ooit geworden. Die oproerkraaijer zit in me, ik genoot van de creativiteit waarmee die acties gepaard gingen. Onlangs was ik in Madrid en Milaan om een lezing te houden over het Witte Fietsenplan. Daar kijken ze tegen Amsterdam op en dat is mede te danken aan onze acties. En de fiets is weer in ere hersteld. Amsterdam heeft het grootste fietspadennet van alle grote steden in de wereld. Daar ben ik trots op. Nu voer ik actie tegen het afluisteren van burgers door geheime diensten. Ik kwam er in 2009 achter dat de BVD mij dertig jaar lang heeft geschaduwd. Waarom denk je dat ik alles van deze foto weet? Ik kreeg een document van de BVD die op deze vergadering aanwezig was en alles heeft beschreven. Geheime agenten hadden zich voorgedaan als vrienden en zaten bij mij thuis te vergaderen. Ik stond geregistreerd als 'diepvriesfiguur': iemand die onmiddellijk gearresteerd moet worden, zodra er sociale onlusten zijn. Volgens de BVD was ik een potentieel gewelddadig en sociaal ontwrichtend element. Ze hadden mij volledig verkeerd ingeschat. Later kreeg ik een lintje voor mijn inzet voor de demo-

Roel van Duijn (1943), politicus, activist, kabouter en schrijver. Begon met ludieke acties tegen de atoombom en werd het gezicht van de Provo-beweging. Kernideologie: het proletariaat wordt ingepakt door de consumptiemaatschappij en kan daardoor nooit een revolutionaire klasse (provotariaat) worden. Hij kwam voor Provo in de Amsterdamse gemeenteraad, was even wethouder, werkte voor het Europees Parlement en stapte in 2001 over naar GroenLinks.

cratie. Maar nu nog excuses, dat schaduwen van burgers moet afgeschaft worden. Ik heb er een comité voor opgericht. Mijn fascinatie gaat nu meer uit naar de menselijke ziel. Daarom ben ik liefdesverdrietdokter geworden. Ik krijg dagelijks liefdesverdrietpatiënten, die ik bijbreng dat er niet één ware is in het leven, maar dat je af moet van je grootste vijand: illusies. Ik ben nu met een leuke Russische vrouw getrouwd, ga regelmatig naar Rusland. Inderdaad, dáár valt heel wat te democratiseren, begin ik ook nog even aan." www.liefdesverdriet.nu ■